

OSOBNNA IMENA GRAĐANA GRADECA U SVJETLU VRELA IZ 17. STOLJEĆA

U središtu zanimanja matična je knjiga krštenih Župe svetoga Marka na Gradecu. Podacima koje sadrži to vrelo već su se koristili povjesničari, postavljajući u prvi plan demografske pokazatelje. U sklopu širih istraživanja hrvatske povijesne antroponimije, spomenuta je gradečka knjiga krštenih u cijelosti transkribirana i analizirana prema načelima suvremenih interdisciplinarnih istraživanja. Pristupi povjesničara koji su se ovim vrelom bavili u dosadašnjim istraživanjima uglavnom su bili fokusirani na statističke pokazatelje, koji su potom analizirani kvantitativnim metodama. S druge strane, cjelovita transkripcija matičnih knjiga omogućila je drukčiji tip istraživanja, kakav je u dosadašnjim istraživanjima ipak bio zanemaren. U ovome se članku autor ograničio na analizu osobnih imena sadržanih u navedenoj knjizi krštenih. Nastojeći ponuditi više komparativnih zaključaka i izbjeći suboparnu deskriptivnost kvantitativnih podataka, autor se poslužio i komparativnom analizom, uspoređujući podatke iznimno zanimljivih i relativno starih matičnih knjiga s područja sjeverozapadne Hrvatske. Usporedbom korpusa osobnih imena u različitim krajevima i naseljima, nameće se pretpostavka o opreci između ruralnoga te gradskog stanovništva zagrebačkoga Gradeca u ranome novom vijeku. U tom se kontekstu autor nalazi u poziciji koja omogućuje analizu mogućih suprotnosti gradskog i seoskog života, posebice s obzirom na to da oba korpusa dolaze iz istoga kulturnog kruga te istog političkog i društvenog konteksta.

Ključne riječi: povijesna antroponimija, osobna imena, matične knjige krštenih, 17. stoljeće

1. Uvod

1. 1. Uvodno o vrelu i povijesnome kontekstu

Posljednjih godina povijesna antroponimija sve je učestalije predmet istraživanja u povijesnim znanostima i onomastici. Mnogo je pojedinačnih studija, studija slučaja (case study), koje se bave antroponimijom pojedinih, manjih prostornih jedinica.¹ Pritom autori najčešće temelje istraživani korpus na jednoj vrsti vrela. Najčešće je riječ o knjigama krštenih

---

¹ Istraživanja antroponimije u knjigama krštenih: Robert Skenderović, *Stanovništvo Požege 1699. – 1781. prema matičnim knjigama*, magistarski rad, Zagreb 2002; Dražen Vlahov, „Transliteracija knjige matica umrlih parohije sv. Nikole Čudotvorca u Rijeci, 1782.–1860.“, *Artefakti*, 3, 2000, 22-72; Fazileta Hafizović, *Popis sandžaka Požega 1579. godine*, Osijek 2001; Kristijan Juran, „Murterske glagoljske matice“, *Studia ethnologica Croatica*, 14-15, 2002-2003, 213-274; Arijana Kolak – Vladimir Huzjan, „Glagoljska matična knjiga krštenih (1667.–1723.) Župe Dobrinj na otoku Krku kao izvor za proučavanje nekih aspekata demografske povijesti“, *Povijesni prilozi*, 24, 2003, 171-238; Vlahov, *Glagoljski zapisi u knjizi krštenih, vjenčanih i umrlih iz Huma (1618. – 1672.)*, Pazin 2003; Katica Miholović, „Zbirka matičnih knjiga na području Državnog arhiva u Karlovcu“, u: *Inventari za fondove i zbirke*, Karlovac 2003, 103-117; Karl Kaser – Hannes Grandits – Siegfried Gruber, *Popis Like i Krbave 1712. godine. Obitelj, zemljišni posjed i etničnost u jugozapadnoj Hrvatskoj*, Zagreb 2003; Zoran Ladić – Goran Budeč, „Glagoljska Bilježnica šćitarjevačkog župnika od 1524. do 1526. godine. Prilog proučavanju crkvenog i seoskog života u zagrebačkoj okolini u ranom novom vijeku“, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, 29, 2011, 149-189; Hrvoje Petrić, „Samobor i okolica u ranome novom

pojedinih župa, koje nedvojbeno predstavljaju iznimno vrijedan izvor antroponimijskih potvrda. U ovom ću članku, uz uobičajenu analizu antroponimijskih potvrda dobivenih transkripcijom knjige krštenih, građu komparirati koristeći se pritom transkribiranim matičnim knjigama drugih župa Zagrebačke biskupije iz približno istog povijesnog razdoblja, odnosno sredine 17. stoljeća.

Na samome kraju 16. stoljeća, nakon bitke kod Siska 1593. godine, prestalo je više od stoljeća dugotrajno, neprestano osmanlijsko vojno napredovanje prema Zapadu. Za Dugoga rata, koji je trajao do 1606. godine, habsburška je vojska, ubirući plodove uspješne reorganizacije obrambenoga sustava, natjerala Osmanlije na povlačenje. Započelo je razdoblje u kojemu su napadači morali prijeći u defenzivu, zbog čega su područja u unutrašnjosti postala sigurnija za život. Tako je i područje Zagrebačke biskupije u to doba bilo sve udaljenije od ratnih zbivanja. Međutim, tijekom 17. stoljeća Gradec je bilježio tek blagi demografski rast. Naime, snažnije povećanje stanovništva sprečavali su povremeni potresi, epidemije i požari.²

Tijekom druge polovine 17. i početka 18. stoljeća uz građane grada (koji su plaćali poreze), unutar zidina živjeli su inkvilini (stanari), ali su sve češće kuće kupovali i gradili hrvatski i slavonski magnati. Tako Zrinski na Gradecu drže tijekom 17. stoljeća dvije palače (na Markovićevoj i Markovu trgu). Nakon smrti Nikole VII. Zrinskog (1664.) o naj-reprezentativnijoj palači na Gradecu brinuo se Petar Zrinski, a 1691. prodana je Ivanu Draškoviću.³ Svoje su palače na Gradecu u tom razdoblju imali i obitelji Čikulini, Sermage, Rattkay, Krčelić, Vojković i druge. Ipak, kako ćemo vidjeti u analizi građe, u usporedbi s gradečkom knjigom krštenih, u knjizi krštenih Župe svetoga Vida mnogo ćemo češće susresti plemićka prezimena.

1. 2. Metodološke napomene

Baveći se povijesnom antroponimijom u sklopu istraživačkih projekata na Odjelu za onomastiku i etimologiju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, transkribirano je nekoliko knjiga krštenih koje potječu iz sredine 17. stoljeća, uglavnom s područja sjeverozapadne Hrvatske. U ovom se članku detaljno analizira antroponimijska građa dobivena transkripcijom knjige krštenih Župe svetoga Marka na Griču. Podaci o imenskoj fondu građana Gradeca u 17. stoljeću analizirani su i uspoređeni, između ostaloga, i sa spomenutom građom. Na više mjesta ovi će se podaci uspoređivati s onima dobivenima analizom knjiga krštenih Župe svetoga Vida u Brdovcu.⁴ Obje župe (gradečka i brdovečka) nalaze

vijeku“, u: *Samobor. Zemljopisno-povijesna monografija* (ur. Dragutin Feletar), Samobor 2011, 237-321; Anđela Frančić, „Osobna imena u matičnoj knjizi krštenih uvrštenoj u Kvadernu kapitula lovranskog“, *Zbornik Lovranščine*, 3, 2014, 137-162. Godine 2000. cijeli br. 41-42 časopisa *Vjesnik državnog arhiva u Rijeci* bio je posvećen radu na antroponimijskoj građi u župnim matičnim knjigama, primjerice, Diana Stolac, „Matične knjige – izvor za filološka istraživanja“ (361-368); Marta Jašo, „Glagoljske matične knjige Kvarnerskog primorja i Istre u Arhivu HAZU“ (393-402).

² Stjepan Krivošić, *Zagreb i njegovo stanovništvo od najstarijih vremena do sredine XIX. stoljeća*, Zagreb 1981, 75-83.

³ Petrić, „Stoljeće oporavka i napretka“, u: *Povijest grada Zagreba*, II, Zagreb 2012, 181.

⁴ Župi svetoga Vida u 17. stoljeću pripadala su sva naselja između Sutle i Krapine, od Save na jugu do granice između nekadašnjeg susedgradskog i cesargradskog vlastelinstva – odnosno Zagrebačke i Zagorske županije – na sjeveru. Imenska i demografska građa iz knjige krštenih Župe sv. Vida (1672. – 1710.) obrađena je u mojoj doktorskoj disertaciji (Branimir Brgles, *Stanovništvo i topografija susedgradsko-stubičkog*

se u Zagrebačkoj biskupiji; prva je obuhvaćala urbani prostor zagrebačkoga Gradeca, a druga ruralna naselja između Krapine i Sutle, sa središtem u Brdovcu. Uz to, obje knjige krštenih vodile su se približno u istome razdoblju, zbog čega su također pogodne za komparativnu analizu. Analizirane knjige krštenih pripadaju skupini najstarijih sačuvanih matica sjeverozapadne Hrvatske.

Uz kvantitativnu analizu, istraživanje će ponuditi i analizu kvalitativnih značajki antropomijske građe. Kvantitativni podaci pomoći će nam utvrditi širinu imenskoga fonda, učestalost pojedinih osobnih imena te trendove zastupljenosti tijekom više desetljeća. Istovremeno, kvalitativnim pristupom istražiti ćemo tipove nasljeđivanja te važnost pojedinih svetačkih kultova, kako u okviru kalendarske motivacije imenovanja tako i s obzirom na općenitu učestalost pojedinih osobnih imena.

Metoda transkripcije podrazumijevala je oblikovanje specifične podatkovne matrice, u koju su se potom upisivali svi podaci koje vrelo nudi. Podatkovna matrica prilagođena je radu na matičnim knjigama; oblikovana je kako bi omogućila upisivanje svih dostupnih podataka iz vrela u podatkovne linije radnoga lista. Ti su podaci: osobno ime krštenika, ime i prezime oca i majke, krsnih kumova, mjesto prebivanja (toponim), datum krštenja te drugi specifični podaci koji se bilježe u pomoćne rubrike (poput titula, zanimanja roditelja, dodatnih podataka o legitimnosti djece i različitih drugih napomena koje je uočio svećenik). Na koncu, dodana je i rubrika u koju se upisivalo ime svećenika koji je vodio ceremoniju krštenja. Nakon završetka transkripcija sve je te podatke moguće analizirati raznim statističkim, kvantitativnim i kvalitativnim alatima.

Kvantitativni podaci dobiveni analizom knjiga krštenih najčešće se rabe kako bi se istraživali demografski pokazatelji. U fokusu ovog članka jesu podaci o nadijevanju osobnih imena, njihovoj učestalosti i mogućim poveznicama sa širim društvenim i ekonomskim procesima. Spomenuta građa može se upotrijebiti i kako bi se usporedili kvantitativni podaci o kretanju krštenja („ritmovima začeca i krštenja“) te istražile druge teme koje bi mogle ukazivati na razlike između „urbanog“ (varošskog) i „ruralnog“ (seoskog) stanovništva.

Na koncu, analizirani su i svi ostali podaci koje su zapisivači iz bilo kojeg razloga bilježili (bilo na marginama ili unutar uobičajene formule zapisa). Ti „neobični“ podaci, koji se pojavljuju među opaskama u analiziranim matičnim knjigama, najčešće se odnose na bilješke o djeci rođenoj izvan zakonitih veza, o krštenjima odraslih. Nešto su manje neobične, ali ipak zanimljive informacije koje se također pojavljuju na marginama, primjerice, o odabiru imena blizanačkih parova. S druge strane, ponekad se nalaze i vrlo neobični zapisi, poput slučaja u kojemu je župnik bio u nedoumici pri određivanju spola novorođenčeta (krstivši ga na koncu muškim i ženskim imenom).

2. Analiza vrela

U gradečku najstariju knjigu krštenih Župe sv. Marka upisivali su se sakramenti krštenja između 1653. i 1670. godine. Istoj matičnoj knjizi pripadaju još i podaci za 1695. godinu,

---

vlastelinstva (1450. – 1700.), Zagreb 2015). U prvom se dijelu nalazi zavjetna knjiga, odnosno kronološki popisani zavjeti pojedinaca svetomu Vidu, s opisima čudotvornih izlječenja. Taj je izvor detaljno obrađen u: Kolak – Huzjan, „Glagoljska matična knjiga krštenih“, 171-238. Brdovečka matična knjiga krštenih sastoji se od 2.871 upisa zabilježenih na 141 listu. Prvih 9 listova (17 stranica) posvećeno je uvodnoj kronici zapisa o zavjetima svetomu Vidu.

ali ne i za 25-godišnje razdoblje između 1670. i 1695. godine. U navedenom je razdoblju upisano 1.750 krštenika, čija su imena zabilježena na ukupno 167 listova knjige krštenih (334 stranice, *recto* i *verso*).

Načelo transkripcije podataka podrazumijevalo je bilježenje svih dostupnih podataka te računalnu obradu i oblikovanje s pomoću digitalnih alata. Takav je pristup, već u sljedećem koraku, omogućio široku lepezu kvantitativnih podataka.

Upisivanje u matične knjige najčešće su izvršavali svećenici, koji su zacijelo bili obrazovani i dobro poznavali latinski te su sva imena bilježili standardnim latinskim likovima. Ipak, u nekih je glasova vidljivo da su se služili različitim rješenjima. Primjerice, pri bilježenju glasa *z* koristili su se grafemima *s*, *z* (*Elisabetha*, *Elizabeta*, *Elizabeth*). U skladu je s latinskim utjecajem i udvajanje grafema (*Anna*, *Susanna*, *Ellisabetha*, *Hellena*, *Joannes*, *Matthias*), koje ipak ne donose sustavno (*Elisabeth*, *Helena*, *Mathias*). Glas *k* također se sustavno bilježio, u duhu latinske grafije, grafemom *c* (*Lucas*, *Marcus*, *Clara*).

Premda su podatke o krštenjima u knjigu krštenih upisivali različiti svećenici, većina ligatura bilježila se sustavno. Uz ligature, svećenici su se koristili i kontrakcijama te suspenzijama. Primjerice, pri udvajanju grafema (ligatura iznad znaka, posebice u imena *Joannes*, *Anna*). Ime *Stephanus* sustavno se bilježilo skraćeno, ligaturom iznad dvaju grafema (što je sustavna osobina paleografije 16. stoljeća), dok se ime *Mattheus* najčešće bilježilo uporabom kontrakcije, kao *Matth*: (= *Matthaus*).

Najveće probleme predstavlja transkripcija kontrakcija i ligatura u imena *Matthias*, *Matias*, *Mettheus* i *Matthaus*. Matej je evanđelist (i jedan od apostola) čiji se spomendan slavi u rujnu, a ime Matej odnosi se na „dvanaestoga“ apostola čiji je spomendan u svibnju. Razlika u grafiji imena *Matthaeus* i *Mathias* katkad je teško razlučiva. U skladu je to s hrvatskom tradicijom u kojoj se ta imena često izjednačuju i brkaju.⁵

2. 1. Župa svetoga Marka

Razgraničenje među župama bilo je relativno jednostavno; sve unutar gradskih zidina pripadalo je Župi sv. Marka, a prostor izvan zidina s podgrađem Župi sv. Margarete. Područje Kaptola bilo je dijelom Župe sv. Marije, čije je središte bila crkva na Dolcu. Kaptolska je Nova Ves pripadala Župi sv. Ivana, a Župa sv. Petra obuhvaćala je Vlašku Ves. Međutim, u matičnim se knjigama Župe sv. Marka povremeno javljaju pojedinci koji dolaze iz okolnih naselja. Riječ je o „gradačkim selima“, kako se nazivaju u literaturi Gračani, Remete i druga naselja u današnjoj „podsljemenskoj zoni“. Za razliku, dakle, od susjednih župa, u matičnoj se knjizi sv. Marka povremeno spominju stanovnici izvan zidina Gradeca, što dodatno usložnjava uporabu kvantitativnih podataka u kontekstu procjene demografskih kretanja. Dodatan je problem taj što svećenici nisu u svim slučajevima zapisivali ime naselja iz kojega su roditelji krštenika došli, odnosno ti se podaci nisu unosili dosljedno. Svećenici su u matičnu knjigu, nakon podataka o kršteniku, njegovim roditeljima i kumovima, na koncu dodavali i svoje ime. Tako doznajemo da je neko vrijeme župnik šestinske župe pomagao župniku sv. Marka, a pritom je u istu maticu upisivao i djecu krštenu u svojoj

⁵ Brgles – Anka Čilaš Šimpraga, „Prilog proučavanju osobnih imena u 16. stoljeću (na primjeru vlastelinstava Susedgrad i Donja Stubica)“, *Folia onomastica Croatica*, 25, 2016, 32; Sanja Vulić, „O hrvatskim pučkim imenima spomendana sv. Matije, apostola, i sv. Mateja, apostola i evanđelista, s etnonomastičkoga stajališta“, *Folia onomastica Croatica*, 24, 2015, 125-141.

župi. U kontekstu istraživanja demografskih pokazatelja, to je impliciralo da se na podatke u matičnoj knjizi ne može oslanjati. Bilo je potrebno uzeti u obzir i druge nedostatke, poglavito činjenicu da se u matičnu knjigu sv. Marka nisu bilježili novorođeni stanovnici drugih vjera (židovske, pravoslavne).

Najstarije matične knjige Župe sv. Marka, koje su se vodile od 1653. do 1670. te od 1695. godine, nisu se vodile uredno. Podaci se nisu bilježili sustavno, a prostorni se obuhvat također ne može smatrati ustaljenim. Stoga možemo zaključiti da je matična knjiga crkve sv. Marka vrednija kao vrelo za istraživanje stanovništva (u kontekstu interdisciplinarnoga *study of population*, antropološki, prozopografski, onomastički) nego kao demografski statistički izvor.

U matičnoj se knjizi spominju sljedeća mjesta: Šestine (*ex parochia s. Emerici, ex Sestin, ex Sestina...*), Sveti Duh (*a S. Spiriti*), Čnomerec (*ex Cernomerich*), Dankovec (*Dankowich*), Horvati (*ex Horuath, ex pago Horuaty*), *ex parochia s. Michaeli*, Trnje (*ex Ternia, ex Ternie*), Podgrade i Ilica (*ex Villlicza*), Iljašići (*Illiasichi*), Jelenovec (*Jelenouecz*), Ljubljanka (*Liublianicza*), Lukavec (*Lukauecz*), Mikulići (*ex Mikulich*), Prekrižje (*Prekrisie*), Gornje Prekrižje (*Superiorus Prekrisa*), Vrhovec (*Verhouech*).

2. 2. Toponimi

Među toponimima, koji su zabilježeni u župnoj matičnoj knjizi, najviše se puta spominju Mikulići (13), potom Trnje (8), Šestine s crkvom sv. Emerika (13) te Prekrižje (3).

Tablica 1. Toponimi zabilježeni u knjizi krštenih Župe sv. Marka

Toponim	Toponim (grafija)	Br. potvrda
Mikulići	<i>ex Mikulich</i>	1
	<i>Mikulich</i>	10
	<i>Mikulicz</i>	1
Trnje	<i>ex Ternia</i>	1
	<i>ex Ternie</i>	1
	<i>Ternia</i>	1
	<i>Ternie</i>	2
	<i>Ternye</i>	2
Šestine	<i>Thernye</i>	1
	<i>ex Sestin</i>	1
	<i>ex Seztin</i>	4
	<i>Seztin</i>	2
Šestine (Župa sv. Emerika)	<i>ex parochia s. Emerici</i>	7
Prekrižje	<i>Prekrisie</i>	3
Horvati	<i>Horuatt</i>	2
Dankovec	<i>Bankouich</i>	1
	<i>Dankowich</i>	1
Horvati	<i>Heruat</i>	2

Ilica	<i>ex Villicza</i>	1
Vrhovec	<i>Verhouech</i>	1
Župa sv. Mihaela	<i>ex parochia s. Michaeli</i>	1
Iljašići	<i>Illiasichi</i>	1
Črnomerec (Župa sv. Duha)	<i>ex Cernomerich</i>	2
Ljubljanica	<i>Liublianicza</i>	1
Jelenovec	<i>Jelenouecz</i>	1
Lukavec	<i>Lukauetz</i>	1

2. 3. Kvantitativna analiza podataka

Kako je napomenuto u uvodnom dijelu, kvantitativni podaci o kretanju stanovništva nisu dio užeg fokusa istraživanja. Ipak, kako bismo stekli dojam o ukupnom broju i veličini dviju analiziranih zajednica, ukratko ćemo promotriti podatke o broju krštenih u transkribiranim matičnim knjigama. Potrebno je naglasiti i to da su se prilikom transkripcije podrobno prepisivali svi podaci, zbog čega ipak možemo pretpostaviti da su te brojke ipak nešto preciznije od dosadašnjih analiza.

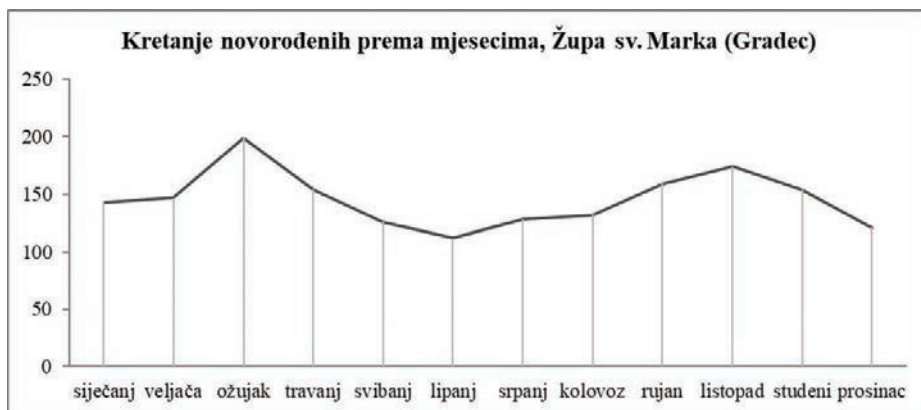
Kvantitativnim pokazateljima o broju stanovnika Župe sv. Marka bavio se Stjepan Krivošić. Prema njegovim zaključcima, u 17. je stoljeću – nakon dugog razdoblja negativnih pokazatelja o kretanju broja stanovnika – započeo demografski oporavak. Procjenu kretanja broja stanovnika u 16. stoljeću Krivošić donosi konzultirajući različita predstatistička vrela; upotrijebio je, primjerice, podatke o porezima te korelirao svoje zaključke s nekim odlukama gradačke općine toga doba (poput one o dodjeljivanju besplatnoga zemljišta sredinom 16. stoljeća). I drugi istraživači donose zaključke koji u osnovi potkrepljuju njegove nalaze. Tako je Kampuš procijenio da je pad broja stanovnika bio znatan već 1468. godine.

U 16. stoljeću stanovništvo se nastavilo smanjivati te je potkraj stoljeća broj stanovnika pao na 1.500 do 2.000. Na temelju vlastite analize matične knjige krštenih Župe sv. Marka Krivošić zaključuje da je u drugoj polovini 17. stoljeća na „širem području Gradeca“ živjelo više od 2.000 stanovnika.⁶ U konačnici, Krivošićevi podaci govore o porastu stanovništva u razdoblju od kraja 16. do sedamdesetih godina 17. stoljeća. Krivošić donosi podatak o 1.694 djece krštene u 18-godišnjem razdoblju, od 1653. do 1670. godine. Uspoređujući kretanje rođenih prema mjesecima na Gradecu te u drugim zagrebačkim župama (sv. Ivana i sv. Marije), Krivošić je zaključio da su podaci usklađeni. Najmanje novorođenih zabilježeno je u ljetnim mjesecima, posebice u lipnju, a najviše u ožujku i listopadu. To vrijedi za sve tri zagrebačke župe.⁷ Naša kvantitativna analiza, koja se temelji na cjelovitoj transkripciji podataka zabilježenih u najstarijoj sačuvanoj knjizi krštenih, potvrđuje navedene zaključke.

⁶ Krivošić, *Zagreb i njegovo stanovništvo*, 81.

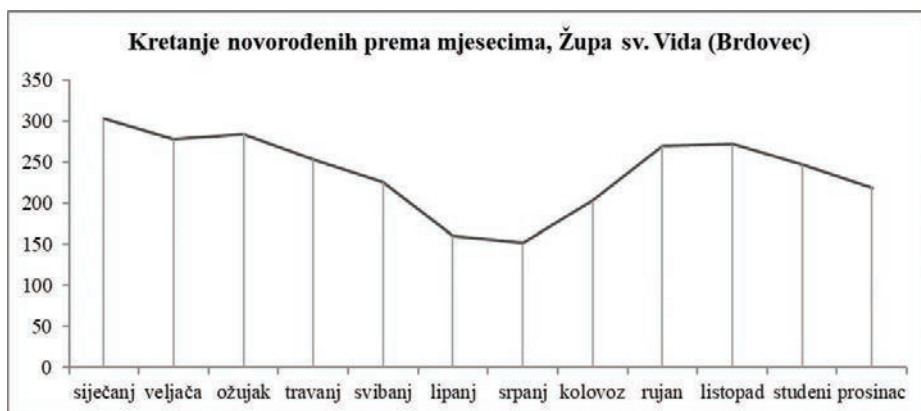
⁷ Isto, 78-80.

Grafikon 1. Kretanje novorođenih u Župi sv. Marka prema mjesecima

Međutim, podaci o kretanju novorođenih u brdovečkoj župi sv. Vida pokazuju drukčije trendove. Knjiga krštenih Župe sv. Vida u Brdovcu donosi podatke za 30 godina. Amplitude su, očekivano, mnogo manje izražene, ali to je zbog mnogo duljeg razdoblja koje je analizirano. Uzmemo li manje vremenske cjeline, primjerice, 18-godišnje razdoblje od 1672. do 1684. (za sv. Marka također imamo 18-godišnje razdoblje), amplitude su mnogo veće, ali neke pojedinosti i dalje ostaju iste. Najmanje je novorođenih bilo u srpnju, a potom započinje blagi rast, sve do vrhunca u zimskim mjesecima, siječnju, veljači i ožujku. Tridesetogodišnji trend kretanja također pokazuje da je najmanje novorođenih bilo u ljetnim mjesecima (lipanj i srpanj), nakon čega započinje rast i vrhunac u siječnju, kada je zabilježeno najviše novorođenih.

Grafikon 2. Kretanje novorođenih u Župi sv. Vida prema mjesecima

2. 4. Analiza imenske građe

Osobna imena

Deset najučestalijih muških i ženskih osobnih imena u matičnoj knjizi krštenih Župe sv. Marka u cijelom analiziranom razdoblju – između 1653. i 1670. godine – donosi sljedeće podatke.

Tablica 2. Deset najčešćih ženskih osobnih imena u knjizi krštenih
Župe sv. Marka 1653. – 1670.

Redni br.	Osobno ime	Br. nositeljica
1	Katarina	167
2	Jelena	125
3	Margareta	121
4	Barbara	117
5	Doroteja	77
6	Ana	64
7	Elizabeta	47
8	Uršula	24
9	Magdalena	20
10	Lucija	11

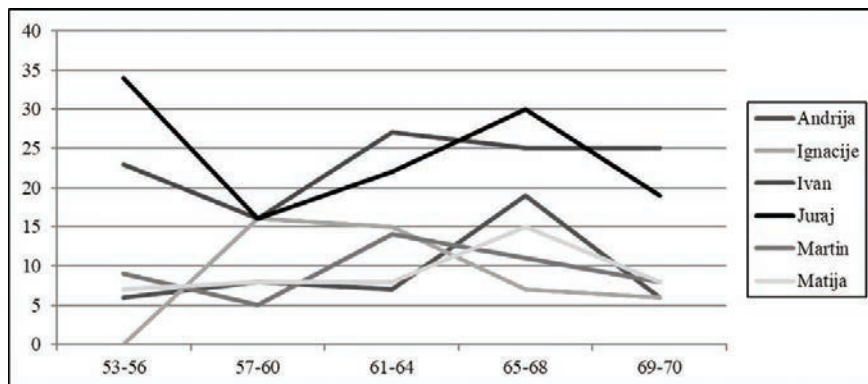
Tablica 3. Deset najučestalijih muških osobnih imena u matičnoj knjizi krštenih
Župe sv. Marka 1653. – 1670.

Redni br.	Osobno ime	Br. nositelja
1	Juraj	129
2	Ivan	117
3	Mihael	65
4	Franjo	50
5	Martin	47
6	Matija	46
7	Andrija	46
8	Ignacije	44
9	Gregur	39
10	Nikola	34

U Župi sv. Marka na Gradecu nalazimo imenske potvrde za 40 različitih temeljnih muških osobnih imena (Juraj, Ivan, Mihael, Franjo, Martin, Matija, Andrija, Ignacije, Gregur, Nikola, Jakob, Matej, Stjepan, Pavao, (prazno), Toma, Lovro, Petar, Marko, Blaž, Ivan Krstitelj, Luka, Gašpar, Filip, Josip, Antun, Šimun, Ivan Evandelista, Baltazar, Ladislav, Aleksandar, Kristofor, Ivan Erazmo, Josip Antun, Augustin, Volfgang, Ivan Franjo, Bartol, Ambroz, Ksaver). Riječ je o relativno bogatom osobnoimenskom repertoaru.

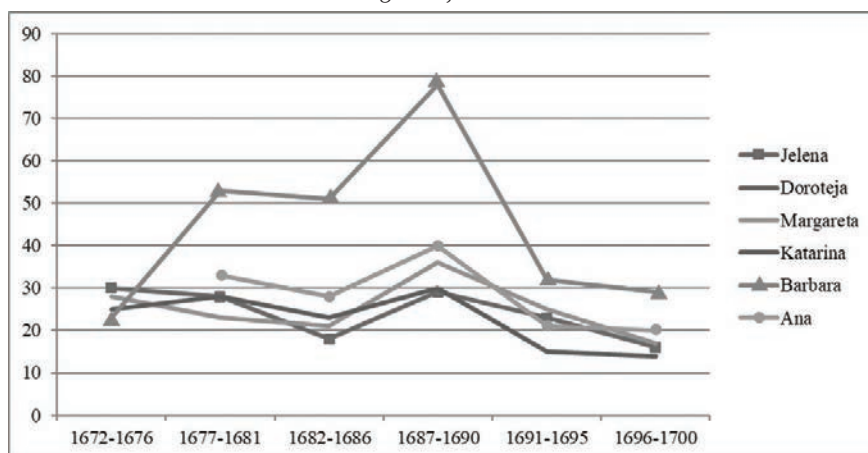
Grafikon 3. Broj nositelja odabranih najčešćih muških osobnih imena u četverogodišnjim intervalima

Kretanje učestalosti muških imena prema četverogodišnjim intervalima pokazuje da je popularnost analiziranih muških imena (analizirano je 6 najučestalijih) bila promjenjiva. Niti jedno se od navedenih imena osobito ne ističe, ali se sasvim jasno očituje da su imena Juraj i Ivan bila vrlo učestala tijekom cijelog promatranog razdoblja. Možemo stoga zaključiti da su pojedina imena u određenim razdobljima bila popularna, a zatim su ih zamjenjivala druga. Promatramo li najčešća ženska osobna imena, njihov se korpus vrlo malo mijenjao tijekom cijeloga analiziranog razdoblja. Vrlo sužen ženski osobnoimenski fond uzrokovao je relativno blage razlike u popularnosti pojedinih osobnih imena tijekom analiziranoga razdoblja.

Od deset najučestalijih ženskih osobnih imena, osam se nalaze u objema matičnim knjigama (Ana, Barbara, Doroteja, Jelena, Katarina, Lucija, Magdalena, Margareta). U Župi svetoga Marka među deset najučestalijih još su i ženska osobna imena Elizabeta i Uršula, a u brdovečkoj župi sv. Vida imena Agata i Suzana. Promotrimo li imena u petogodišnjim intervalima, jasno se mogu zamijetiti neke manje razlike.

Grafikon 4. Broj nositeljica odabranih najčešćih ženskih osobnih imena u četverogodišnjim intervalima

Osobno ime Barbara u brdovečkoj župi nije bilo na prvome mjestu po učestalosti samo u prvom analiziranom petogodišnjem intervalu, od 1672. do 1676. godine. U tom je razdoblju najpopularnije ime bilo Jelena, koje u sljedećim razdobljima pada u donji dio tablice deset najučestalijih imena.

U objema matičnim knjigama ukupno su najučestalija muška osobna imena bila Juraj i Ivan. Među prvih je pet imena, također u objema knjigama, osobno ime Mihael. Za razliku od ženskih imena, usporedba između matičnih knjiga pokazuje da se u objema knjigama među deset najučestalijih imena nalazi nešto manje istih temeljnih likova (to su u objema matičnim knjigama: Ivan, Juraj, Martin, Matija, Mihael, Nikola).

Analiziramo li najučestalija imena prema ukupnom broju popisanih krštenika, u objema župama nalazimo među prvih deset najučestalijih imena sljedeća: Ivan, Juraj, Mihael, Matija, Martin i Nikola. Osobno ime Marko, koje se u Brdovcu nalazi na devetome mjestu, u gradečkoj matičnoj knjizi krštenih tek je na devetnaestome mjestu po učestalosti (18 popisanih pojedinaca, odnosno 2% od ukupnog broja muške krštene djece).

Brdovečki fond muških osobnih imena između 1672. i 1705. godine sastoji se od 48 različitih temeljnih imena. Uglavnom je riječ o kršćanskim, svetačkim imenima. Dakako, većinom se radi o jednočlanim osobnim imenima, a u 10 slučajeva kršteno je dijete imalo dvočlano osobno ime: dva Ivana Evandelistu te po jedan Adam Antun, Žigmund Ignacije, Baltazar Stjepan, Žigmund Herbard, Ivan Josip i Josip Baltazar. Dvije su zanimljive činjenice vezane uz dvočlana osobna imena. Pojedini članovi tih dvostrukih imena iznimno su rijetki na području Brdovca (Žigmund, Ignacije, Herbard, Josip, Baltazar, Adam). Od imena tih krštenika još su zanimljivije titule njihovih očeva, koje pokazuju da je isključivo riječ o plemićima (*spectabilis et magnificus dominus domini Chikulini, generosus dominus Kobbe, spectabilis et magnifici dominus domini liberi Baroni, sacra caesaria regiaeque maiestatis confinii Crisiensis equitum capitanei Chikulin* itd.).

Premda nije riječ o intervalima koji korespondiraju (nastali su u različitim desetljećima 17. stoljeća), podatke je moguće analizirati na razini donošenja zaključaka o najpopularnijim osobnim imenima. Dva najučestalija muška osobna imena, kako na Gradecu tako i u Brdovcu, jesu Ivan i Juraj. U gradečkoj se matičnoj knjizi krštenih u drugom četverogodišnjem intervalu (od 1657. do 1660.) na drugome mjestu po učestalosti javlja ime Ignacije. Već u sljedećoj godini to ime pada na treće mjesto, a zatim nestaje s popisa deset najučestalijih. I u brdovečkoj župi povremeno „iskaču“ neka imena, poput imena Mihael, koje se u posljednjem analiziranom četverogodišnjem periodu javlja na trećemu mjestu po učestalosti.

Narodna i kršćanska imena

U svim analiziranim knjigama krštenih iz druge polovine 17. stoljeća evidentna je dominacija kršćanskih, svetačkih imena. Uglavnom je riječ o najpopularnijim svecima u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, no mogli bismo reći da se ujedno radi o svecima čiji su kultovi popularni u cijeloj Srednjoj Europi. Najpopularniji su, očekivano, sveci „pomoćnici“ kojima se ljudi učestalo utiču i mole: „četnaest svetaca pomoćnika“.⁸ U našim se krajevima u 17.

⁸ Četnaest pomoćnika – u njemačkim su zemljama poznati kao *Vierzehn Nothelfer* (usp. Georg Schreiber, *Die Vierzehn Nothelfer in Volksfrömmigkeit und Sakralkultur*, Innsbruck 1959; Stanley Weed, „Venerating the Virgin Martyrs: The Cult of the ‘Virgines Captales’ in Art, Literature, and Popular Piety“, *The Sixteenth Century Journal*, 41/4, 2010, 1065-1091.

stoljeću ne pojavljuju rašireni kultovi svih četrnaest svetaca. Toj bismo grupi mogli pridružiti sv. Barbaru, sv. Katarinu i sv. Margaretu te sv. Blaža, sv. Jurja i sv. Vida. Navedeni su sveci imali vrlo snažne kultove te ih se vrlo rado štovalo i na području Zagrebačke biskupije. Dio imena krštenika zasigurno je motiviran takozvanom kalendarskom motivacijom, dio je bio naslijeđen, a dio je osobnih imena krštenicima nadjenut nekom drugom motivacijom. U svakome slučaju, možemo zaključiti da postoji određena poveznica između štovanja svetaca i odabira osobnih imena. Tri najučestalija (muška i ženska) imena u analiziranoj knjizi krštenih jesu Katarina, Juraj i Barbara. Na ta tri imena otpada čak 23% svih zabilježenih krštenika u analiziranoj knjizi. U predmodernim su se društvima također posebno štovali mučenici, apostoli i evanđelisti: Ana, Jelena, Antun, Nikola, Doroteja, Ivan, Petar, Mihael, Franjo.⁹

Najpopularnija ženska imena u analiziranom su razdoblju bila Katarina i Barbara. U brdovečkoj župi sv. Vida najpopularnije žensko ime bilo je također Barbara.¹⁰ U brdovečkoj se župi nedvojbeno štovao kult sv. Barbare, kojoj je u crkvi sv. Vida posvećen jedan od najvažnijih oltara. Povjesničari umjetnosti, štoviše, posvećenje oltara upravo toj zaštitnici (između ostaloga, i zaštitnici fortifikacija) povezuju s pretpostavkom da je brdovečka crkva u 16. stoljeću bila fortificirana.¹¹

Narodna su imena u objema promatranim župama u 17. stoljeću sasvim nestala. Razni popisi s kraja 16. i početka 17. stoljeća pokazuju da su narodna imena još uvijek bila živa, ali čini se da su nestala iz knjiga krštenih.

Društvena stratifikacija u odabiru osobnih imena može se prepoznati u navadi dijela visokog plemstva u ruralnom brdovečkom kraju da pri krštenju svojoj djeci nadijevaju po dva (ili više) osobna imena. Razlike se ne očituju samo u višečlanoj imenskoj formuli nego i u odabiru imena. Plemstvo se češće koristi osobnim imenima germanskoga podrijetla, koja se vrlo rijetko javljaju u domaćem osobnoimenskom fondu. Tako ćemo uz višečlane imenske formule (primjerice, *Joannes Franciscus, Anna Maria, Baltasar Stephanus, Catharina Ursula, Josephus Antonius, Anna Susanna, Joannes Franciscus, Joannes Erasmus*) među djecom plemića pronaći imena *Eua, Sigismund, Wolfgang, Xaverius*, koja ne nalazimo u ostalih društvenih skupina. Za razliku od brdovečke župe, plemstvo i građanstvo u gradečkoj župi takvim se običajima ipak koristi mnogo rjeđe. U rijetkim slučajevima, kada se navodi da je roditelj krštenika *ciuis Zagrabienensis, egregus dominus, generosus dominus, nobilis iurata ciuis et senatoris*, imena djece najčešće se ne razlikuju od općeg fonda imena. Slično je i u primjera u kojima se navode zanimanja očeva krštenikâ (primjerice, *appathecarius, arcularius, carnificus*).

Krštenja djece rođene izvan bračne zajednice

Posebno zanimljivu kategoriju čine djeca rođena izvan braka. U tom kontekstu postoji nekoliko različitih skupina. Prvu čine izvanbračna, priznata djeca, pri čijem je krštenju za-

⁹ Usp. Ottó Gecser, „Intercession and Specialization: St Sebastian and St Roche as Plague Saints and their Cult in Medieval Hungary“, u: *Les saints et leur culte en Europe centrale au Moyen Âge (XIe-début du XVIe siècle)* (eds. Marie-Madeleine de Cevins – Olivier Marin), Turnhout 2017, 77-108; Anđelko Badurina – Marko Tadić, „Hagiotopografija Istre i dubrovačkog područja“, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 12-13, 1988, 59-63.

¹⁰ Usp. Brgles, *Ljudi, prostor i mijene. Susedgradsko i donjostubičko vlastelinstvo 1450. – 1700. (Prilog istraživanjima ruralnih društava)*, Zagreb 2019, 223.

¹¹ Usp. Isto, 112-113.

bilježeno ime majke i oca, ali uz naznaku da je dijete rođeno izvan braka ili iz nezakonite veze, potom djeca koju nije priznao otac te ona kojima nije zabilježeno čak ni majčino ime. Pri bilježenju podataka o krštenjima djece rođene „izvan zakonite zajednice“ mnogo su raznolikije artikulacije koje se koriste u Župi sv. Vida.

U gradečkoj župi sv. Marka župnici uglavnom rabe slične konstrukcije rečenica. Najčešće pišu *ex illegitimo thoro, ex thoro illegitimo* ili *ex thoro illegitimo et illicito*. Prvoj kategoriji krštenika, kojima su poznata imena roditelja, ali nisu rođeni u bračnoj zajednici, pripada ovaj primjer: *filia illegitima Martgaritae Glauichinkae et nobilis Joannis Kuskoczi*.¹² Samo se u jednom slučaju koristi imenica *concupina* (*baptistata est filia Mathiae Rachich et concubinae eius Helena N: cui nomen Helena*)¹³. Za „nahode“¹⁴ se, pak, ne koriste neke posebne oznake, a često nema nikakvih bilješki o roditeljima, primjerice: *baptistatus est infans Joannes cuius patrini fuerunt Michael Paulessich et Anna Skerlec*¹⁵ ili, pak, sasvim jednostavno: *cuius parentes ignorantes*.¹⁶

Zanimljiva je uporaba zamjenice *quae* (kakva, koja), primjerice, u rečenici *baptistatus est infans Dyonisius lapicida et quae H: Patrinis fuerunt...* (kršten je sin Dijaneša kamenara i neke H. Kumovi bijahu...). Ova zamjenica vrlo se često javlja u knjizi krštenih brdovečke župe. Posebno su zanimljivi primjeri u kojima se kao majka spominje „neka“ Kranjica ili „neka“ Slovenka. Primjerice, *baptistatus est Georgius, Spurius cuiusdam Carniola*,¹⁷ *baptizatus est Georgius filius cuiusdam Carniola*.¹⁸ Pri bilježenju podataka o krštenju djece rođene izvan braka, u brdovečkoj se knjizi krštenih često rabi imenica *spurius*. Primjerice: *die 21 octobris baptizata est filia aliter spurius Barbarae Kranecz et N Kranecz*.¹⁹ Osobito je zanimljiv ovaj primjer: *baptistatus est spurius ex curia domini Pauli Krechelich parens ignorantur; ex matre Ursula Carniola famula eiusdam domini*.²⁰ Riječ *concupina* u knjizi krštenih brdovečke župe spominje se više puta: *filius illegitimus sartoris Duiakouich, eius concubina Helena*,²¹ *filius illegitimus Francisci n: et concubinae Catherina*.²²

Pitanje koje se nameće pri analizi imena djece rođene izvan bračne zajednice jest postoji li razlika u zastupljenosti imena u imenskim fondovima. Statistička analiza i usporedba podataka tih dviju skupina ne pokazuje znatnija odstupanja. Među djevojčicama rođenima izvan bračne zajednice prvih su pet imena Doroteja, Barbara, Ana, Katarina i Jelena. Ista su imena najučestalija i u općoj populaciji. Različit je samo poredak, a ime Ana, koje je u općoj populaciji na šestome mjestu, među nezakonitom je djecom na trećem. Slično je i u fondu muških imena. Za razliku od imena u općoj populaciji, ovdje među pet najučestalijih nema imena Ivan.

¹² Hrvatski državni arhiv (dalje: HDA), Matična knjiga krštenih Župe sv. Marko Zagreb (dalje: MKK Župe sv. Marko Zagreb), HR-HDA 1287, fol. 117.

¹³ Isto, fol. 46.

¹⁴ Nahod ili nahoče (*Hrvatski enciklopedijski rječnik* (prir. Ranko Matasović i dr.), Zagreb 2002, 784).

¹⁵ HDA, MKK Župe sv. Marko Zagreb, HR-HDA 1287, fol. 73.

¹⁶ Isto, fol. 101v.

¹⁷ HDA, Matična knjiga krštenih Župe Brdovec (dalje: MKK Župe Brdovec), HR-HDA 81, fol. 28.

¹⁸ Isto, fol. 28v.

¹⁹ Isto, fol. 107v.

²⁰ Isto, fol. 102.

²¹ Isto, fol. 74v.

²² Isto, fol. 70v.

Krštenja blizanaca

U gradečkoj su župi sv. Marka u navedenom razdoblju rođena samo 22 para blizanaca. Najučestalija muška imena jesu Juraj i Marko. Ta dva imena ujedno čine i najučestaliji par imena među blizancima (tri zabilježena slučaja). Najučestalija ženska imena među blizankinjama jesu Barbara, Ana i Katarina. Odabir osobnih imena blizanaca, dakle, ne razlikuje se svojom učestalošću od podataka o učestalosti osobnih imena u općoj populaciji. Ni u parova blizanačkih imena ne naziru se nikakve posebnosti. Za razliku od brdovečke župe, u gradečkoj knjizi krštenih u analiziranom razdoblju (1653. – 1670.) nisu zabilježena višestruka rođenja blizanaca unutar iste obitelji. Na području brdovečke župe tako nalazimo obitelji u kojima su se blizanci rađali po dva i tri puta.²³

Filius aut filia?

Godine 1701. brdovečki župnik Juraj Župski (*Georgius Szupszky*) upisuje u knjigu krštenih Župe sv. Vida neobičan podatak. Riječ je o slučaju, prema njegovu zacijelo ograničenom medicinskom znanju, hemafrodita. Zanimljiv je način na koji župnik rješava problem pred kojim se nalazi. Dijete krsti kao djevojčicu, imenom Dorotea, a potom dodaje i „za svaki slučaj“ muško ime, Fabijan.

Huius 11 Baptistatus est Hermafroditus nomine Dorothea et sub conditione Fabianus, filius aut filia Pauli Tikuich et consortis eisdem Susanae Kossarich. Patrini fuerunt Joannes Simunich et Helena Sipack aliter Vodopia.

---

²³ U analiziranom razdoblju (1672. – 1710.) blizanci su se više puta rađali u obitelji Baća (1677. i 1687. godine), tri puta u obitelji Katušić (1673., 1677. i 1707.) i Kerpet (1689. i 1707., a 1699. javlja se kao djevojačko prezime žene koja je rodila blizance).